

UDENRIGSMINISTERIET.

København, den 20. november 1948.

P.J.I.J.Nr.5.H.10.a.

Strengt fortroligt.

Nr.IV.

Med personlig kurer.

Spørgsmålet om en Atlanterhavspagt.
Amb.nr.XXXII af 29.10.1948.
Amb.j.nr.5.E.1.

Hr. Ambassadør,

Den 24. september 1948 blev ambassaderåd Henningsen, der på det daværende tidspunkt forestod den kgl. ambassade i London som Chargé d'Affaires a.i., anmodet om at komme til stede i det britiske udenrigsministerium, hvor han af Sir Orme Sargent blev gjort bekendt med, at det kunne ventes, at Danmark inden for en nærmere fremtid ville blive opfordret til at tiltræde en Atlanterhavspagt.

Meddelelse herom tilgik mig i Paris, hvor jeg på dette tidspunkt opholdt mig i anledning af De Forenede Nationers plenarforsamling. Jeg søgte efter telefonisk aftale med statsministeren straks en samtale om spørgsmålet med udenrigsminister Bevin, der modtog mig den 25. september i den britiske ambassade. Jeg lagde overfor Mr. Bevin ikke skjul på, at henvendelsen til ambassaden i London havde fremkaldt nogen bekymring hos den danske regering, da det af hensyn til det nordiske samarbejde på det forsvarsmæssige område, hvorom der blev truffet bestemmelse på det nordiske udenrigsministermøde i Stockholm i september måned, ville være meget inopportunt, om en opfordring til Danmark og Norge til at slutte sig til en Atlanterhavsunion fremkom netop nu; dette forsvarsmæssige samarbejde hvilede på den forudsætning, at intet af de tre skandinaviske lande, medens drøftelserne stod

Højvelbårne

Hr. Ambassadør Henrik Kauffmann,

Stk. af Dbg., Dbm.,

på, indlod sig i aftaler med andre stater, i hvert fald ikke uden at underrette de to andre parter i drøftelserne. Det var under alle omstændigheder meget ønskeligt for mig at kunne underrette min svenske kollega, når jeg med det første traf sammen med ham under konferencen i Paris.

Det viste sig under samtalen, at Mr. Bevin var uden kendskab til det af Sir Orme Sargent foretagne skridt. Mr. Bevin lovede at ville underrette mig, når han havde undersøgt sagen, og meddelte mig den 28. september gennem Mr. Gladwyn Jebb, at henvendelsen var sket på basis af visse planer og udkast, hvorom Bryssellandenes og de amerikanske og canadiske eksperter var blevet enige i Washington, men som endnu ikke var blevet forelagt de pågældende regeringer. Den britiske udenrigsminister så sig ikke i stand til på egen hånd at bemyndige mig til at underrette udenrigsminister Undén, men lovede at tale med general Marshall derom.

Den kgl. ambassadør i London, der på dette tidspunkt opholdt sig i København, blev samtidig af statsministeren som fungerende udenrigsminister instrueret om ved sin umiddelbart forestående tilbagekomst til London at forklare Sir Orme Sargent, at en henvendelse nu om tilslutning til en Atlanterhavsunion kunne blive skæbnesvanger for det arbejde, der just var påbegyndt på opbygning af et skandinavisk militært samarbejde, hvorunder Sverige er gået med til en forbeholdsløs undersøgelse af de i så henseende foreliggende muligheder. En splittelse af Norden på dette spørgsmål netop i dette øjeblik ville være en ulykke, der ikke i lange tider ville kunne rådes bod på. Samtidig bemyndigedes grev Reventlow til at lade forstå, at de skandinaviske militærforhandlinger jo ikke nødvendigvis behøvede at resultere i, at man lagde sig fast på en isoleret nordisk militærunion.

Som det vil være Dem bekendt fra ambassadørens

dépêche nr. LXXV af 29. september 1948, fandt samtalen med Sir Orme sted den 28.s.m. Jeg henviser herom til dépêchen.

Af ambassadørens dépêcher nr. LXXVII og LXXX af 5. og 14. oktober vil De ligeledes vide, at Foreign Office senere har forsikret, at det ikke havde været hensigten at give indtryk af, at sagen havde en for Danmark og Norge presserende karakter; man havde blot villet forberede de to regeringer på de muligheder, eksperternes plan indebar. Man ønskede ikke at sætte Danmarks og Norges regeringer i nogen forlegenhed eller foretage noget, der kunne gribe forstyrrende ind i de inter-skandinaviske militærforhandlinger. På den anden side var det ønskeligt, at disse fremskyndedes, idet Mr. Bevin og Mr. Marshall fandt, at det var lovlig længe at udsætte henvendelsen til januar eller måske endog februar næste år. Lensgreve Reventlow's dépêche nr. LXXXIV af 4.d.m. lader dog formode, at der vil blive givet de skandinaviske lande fornøden tid til gennemførelsen af deres drøftelser.

Selv havde jeg den 5.oktober, nogle dage efter min samtale med Mr. Bevin, en indgående drøftelse i Paris med den amerikanske udenrigsminister.

Jeg takkede ham først, fordi man fra amerikansk side havde givet sin tilslutning til, at et væsentligt antal af de i Danmark værende tyske flygtninge kunne modtages i den britiske besættelseszone.

Dernæst mindede jeg general Marshall om vore Grønlandsforhandlinger, som jeg håbede stadig skred frem, idet jeg henviste til vor samtale i NewYork i oktober i fjor. Jeg havde jo i sin tid foreslået, at Danmark successivt skulle overtage de amerikanske anlæg i Grønland, der endnu ikke er overgået til Danmark. General Marshall havde ikke glemt dette og havde, sagde han, faktisk regnet med at kunne sige mig noget nyt i så henseende; så snart det var ham muligt, ville han vende tilbage til spørgsmålet. Jeg henviser iøvrigt

i denne forbindelse til mit telegram nr. 90 af 19.d.m.

Efter en drøftelse af de vanskeligheder, der har vist sig at være forbundet med at skaffe våben fra de Forenede Stater til genopbygningen af Danmarks forsvar, kom vi ind på selve problemet om Nordens stilling i den nuværende verdenssituation. Jeg fremhævede, at Sverige er det eneste af de tre skandinaviske lande, der i øjeblikket virkelig har land- og sømilitære styrker med dertil hørende udrustning af et sådant omfang, at det betyder noget. Derfor var det vigtigt af rent militære grunde at have Sverige med, når talen er om beskyttelse af de nordiske lande, og derfor mente den danske regering, at man først burde prøve mulighederne for at tilvejebringe et inter-skandinavisk forsvarssamarbejde, hvorom det nu var besluttet at sætte en fælles-nordisk undersøgelse i gang, som vi håbede at kunne tilendebringe omkring 1. februar 1949.

General Marshall var interesseret i tanken om en skandinavisk defensiv regionalpagt, men mente, at det ville være heldigere, om den nordiske undersøgelse kunne fremskyndes, så at regeringerne kunne tage stilling allerede i december måned. Jeg erkendte dette og omtalte, at den norske udenrigsminister og jeg under udenrigsministermødet i Stockholm i september havde bestræbt os for at få undersøgelseerne fremskyndet og en kort tidsfrist sat for deres tilendebringelse.

Hvad angik spørgsmålet om en Atlanterhavsunion gjorde jeg opmærksom på, at det for Danmark ville være sin egen sag og noget for os helt nyt at påtage sig forpligtelser til at gå i krig i anledning af konflikter opstået i måske helt andre og fjerne dele af verden. Påtog vi os den slags forpligtelser, ville det også medføre en alvorlig risiko for, at Danmark, når en sådan konflikt opstod, automatisk ville blive angrebet og besat af Sovjetunionen. Det måtte ikke glemmes, at Danmarks stilling er ganske særlig udsat. Derfor mente

jeg, at en ensidig garanti fra de Forenede Stater - ikke for Danmark alene, men omfattende Danmark og de andre skandinaviske lande og eventuelt alle demokratiske lande i Europa - hvorved det blev klargjort for Sovjetunionen, at et angreb på et af disse lande ville være ensbetydende med verdenskrig, ville opfylde formålet med U.S.A.s udenrigspolitik lige så godt som en egentlig alliance mellem de skandinaviske lande og vestmagterne.

General Marshall svarede bl.a., at også Frankrig havede at være særligt udsat, men han mente, at Danmark er farligst stillet. Han fortalte mig også, at han selv havde været inde på overvejelser af tanken om "et nordisk neutralitetsforbund" som en mulig løsning.

Den amerikanske udenrigsminister meddelte mig, at han med sin britiske kollega var blevet enig om at overlade det til den norske udenrigsminister og mig at afgøre, hvorvidt vi ville gøre den svenske udenrigsminister bekendt med den foreliggende bebudelse af en henvendelse til Danmark og Norge. Jeg underrettede straks både den norske og den svenske udenrigsminister, som på det tidspunkt begge var i Paris.

Under mit ophold i Paris havde jeg yderligere den 5. oktober en samtale under fire øjne med den franske udenrigsminister i dennes kontor på Quai d'Orsay og dagen efter i den russiske ambassade med Sovjetunionens viceudenrigsminister, hr. Vyshinsky. Til denne omtalte jeg mine forhandlinger i Berlin i august måned med general-løjtnant Dratvin om hjemsendelse af tyske flygtninge fra Danmark og nævnedes den da forestående Sydslesvig-konference i London. Samtalens forløb gav ingen anledning til at komme ind på storpolitiske spørgsmål, bortset fra, at vi vekslede nogle bemærkninger om den netop stedfundne debat i plenarforsamlingens 1.kommission om kontrollen med atomenergien. Resten af samtalen havde en personlig og

spøgefuld karakter. Hr. Vyshinsky stillede mig ingen spørgsmål (udover rent personlige om mine rejseplaner).

Endelig nævnede jeg i en samtale i Foreign Office i London den 26. oktober efter Sydslesvig-forhandlingerne over for Sir Orme Sargent vore grunde til at foretække en ensidig garanti for gensidige allianceforpligtelser. Sir Orme tog ikke afstand herfra, men sagde, at også spørgsmålet om en ensidig garanti kunne tænkes at give anledning til, at spørgsmålet om modydelse fra de nordiske landes side blev rejst. Der fremkom ikke ved denne lejlighed - så lidt som under mine andre samtaler med repræsentanter for vestmagterne - noget om ønskeligheden af mulige baser i Danmark, men Sir Orme lod mig forstå, at man tænkte på en flyveplads i Norge og for vort vedkommende på Grønlands stilling.

Modtag, hr. Ambassadør, forsikringen om min udmærkede højagtelse.

sign: Gustav Rasmussen.